

українська мова досягає того свого неповторного мелосу, тієї своєї комунікативної придатності і естетичної престижності, про які йшлося вище.

Водночас в органічній єдності з розвитком естетичних потреб і смаків необхідно звертати серйозну увагу на естетику поведінки майбутніх працівників поліції, причому слід проводити цю роботу як на заняттях, так і в позааудиторний час. Культура дотримання тиші і порядку, бережливе ставлення до книжок і матеріально-технічної бази академії, зовнішній вигляд і мовний етикет, доброзичливість і порядність у взаємостосунках між самими здобувачами, а також у ставленні до професорсько-викладацького складу – усе це важливі елементи естетики повсякденної поведінки майбутніх працівників правоохоронних органів. Тільки у поєднанні всіх цих чинників можна говорити про можливість появи «нового обличчя» української національної правоохоронної системи.

Усачова К. С., доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук

АНАЛІЗ ІДІОЛЕКТУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Володіння функціональними стилями належить до системи знань, умінь і навичок, потрібних для ефективного спілкування. Інакше кажучи, стилістична виразність є важливим рівнем культури мови та частиною мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій сучасного фахівця.

Під час вивчення теми про стилі сучасної української мови в загальному обсязі дисципліни «Українська мова професійного спрямування» (або будь-якого іншого курсу, відмінного за назвою, але подібного за змістом) зрозумілий акцент робиться на функціональних стилях сучасної української літературної мови та сферах їх застосування.

Вільне оперування функціональним стилями забезпечує для фахівця можливість формулювати свою думку залежно від обставин спілкування для максимальної реалізації мети. Для закладів вищої освіти юридичного спрямування фокус звужується до мови права як функціонального різновиду літературної мови, специфіка якого зумовлена потребами правової сфери.

Значно менше уваги приділяють розрізненню об'єктивних та суб'єктивних стилів мови, побіжно згадуючи об'єктивний характер функціональних стилів. Суб'єктивним стилям, передусім ідіолектам, увага не приділяється зовсім, а проте вони можуть стати корисним знаряддям розвитку мовлення особистості та прислужитися під час фахової діяльності юриста.

Метою даної розвідки є дослідження можливостей використання знань про ідіолект під час навчання та підготовки до професійної діяльності юриста.

Поняття ідіолекту на сьогодні залишається явищем суперечливим. Як термін *ідіолект* почав вживатися в англomовній науці приблизно у 40-х роках ХХ століття, тоді як «у пострадянському лінгвістичному термінопросторі цей термін поширився приблизно з кінця 70-х років минулого століття» [3]. Проте найбільшого розповсюдження термін набув не у лінгвістиці, а у суміжних чи загальногуманітарних дисциплінах: соціолінгвістиці, психолінгвістиці, філософії тощо.

В українському мовознавстві термін «ідіолект» переважно вживається під час дослідження мови певного письменника, водночас терміни «ідіостиль» та «індивідуальний стиль» часто вживаються як синонімічні відповідники до загалом одного поняття.

Юлія Калимон, Ігор Кульчицький та Ігор Ліхнякевич, на основі розгорнутого аналізу вживання зазначених термінів, дійшли висновку, що «в лінгвістиці терміни *ідіолект*, *ідіостиль* повністю ототожнювати не варто, зважаючи на ширшу сферу вживання першого та на переважання в другому виразних та маркованих засобів мови, що більш характерно для мови художньої літератури. Водночас *ідіостиль* можна позначати й синонімічним словосполученням *індивідуальний стиль*» [2, с. 228].

Таким чином термін «ідіолект» варто вживати «на позначення особливостей індивідуального мовлення, детермінованих соціальними та психофізичними чинниками» (за Лесею Ставицькою) [3], або, якщо більш загально, «ідіолект – це сукупність індивідуальних особливостей, що характеризують мовлення окремого індивіда» (за В. Григор'євим та П. Гриценком) [2, с. 228].

Зважаючи на те, що мова є одним із ключових засобів фахової діяльності юриста, вміння аналізувати індивідуальне мовлення з урахуванням екстралінгвістичних чинників його формування може стати в пригоді на різних етапах професійного розвитку правника.

Так, на етапі вивчення стилів сучасної української літературної мови у закладах вищої освіти ознайомлення з поняттям ідіолекту дає можливість не тільки розширити знання здобувачів вищої освіти щодо дискурсивних можливостей мови, але й виробити навички самоаналізу.

Спостереження за власними мовними особливостями та мовленнєвими звичками, виокремлення тенденцій та аналіз їх походження допомагають майбутньому фахівцеві на кількох рівнях: контроль за власним мовленням в аспекті його нормативності та доречності, аналіз суспільних та психічних передумов формування як власного мовлення, так і мовлення співрозмовника.

Використання аналізу власного ідіолекту під час навчальних занять має свої обмеження: недостатній рівень навичок аналізу та синтезу, недостатнє розуміння принципів функціонування мовних явищ, незнання ширшого соціолінгвістичного контексту. З іншого боку, подібні практичні завдання можуть прислужитися для стимулювання пізнавальної активності здобувачів вищої освіти, які швидко опановують базовий матеріал дисципліни.

Залежно від подальшої спеціалізації майбутніх юристів, поглиблення знань про ідіолект може прислужитися для розуміння принципів формування ідіостилу, який «охоплює риси ідіолекту з необхідним нашаруванням ознак індивідуальної поетики, художньої норми епохи, словесно-художньої традиції» [3]. В юридичній діяльності подібні навички можуть бути особливо корисними для адвокатів, чия діяльність безпосередньо пов'язана з необхідністю як використовувати тропи та стилістичні фігури, так і апелювати до ширшої культурної традиції під час промов. Аналіз ідіостилів визначних адвокатів минулого дозволяє вивести власний ідіолект на якісно новий рівень в аспекті професійної діяльності.

Проте чи не найбільш специфічною сферою використання знань про ідіолект є лінгвістична експертиза. У загальному значенні «лінгвістична експертиза – це спеціалізоване мовознавче дослідження текстових матеріалів, інших мовних об'єктів, а також невербальних засобів комунікації, які в поєднанні з вербальними генерують смисли у повідомленні» [1, с. 3].

Не фокусуєтесь наразі на специфічних рисах та особливостях здійснення лінгвістичних експертиз, варто відзначити, що безпосереднє поєднання лінгвістики та

юриспруденції тут полягає у можливості використання висновку лінгвістичної експертизи у суді як доказу. Одним із завдань лінгвістичної експертизи є авторська атрибуція тексту, яка відбувається під час авторознавчої експертизи.

Авторознавча експертиза як різновид судово-лінгвістичної експертизи покликана не тільки встановлювати авторство тексту або текстів, але й надавати дані про мовний та соціальний портрет автора, психічний та психофізіологічний стан автора під час створення тексту, ознаки свідомого викривлення індивідуального мовлення. Навіть цей короткий перелік засвідчує потребу у використанні знань про ідіолект та особливості його формування.

Безумовно, сфери потенційного використання навичок застосування суб'єктивних стилів у фаховій діяльності загалом обмежені, проте загальні знання про ідіолект можуть помітно вплинути на якісне формування мовних, мовленнєвих та комунікативних компетенцій правника та, за потреби, підготувати майбутнього фахівця до більш специфічних аспектів обраної сфери діяльності.

Отже, отримання майбутніми юристами інформації про суб'єктивні стилі, зокрема про ідіолект, може становити як корисний педагогічний інструмент, так і важливий фактор професійного розвитку у фаховій діяльності.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Л. В. Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методика їх дослідження // Мовознавство. – 2016. – № 3. – С. 3–18.

2. Калимон Ю., Кульчицький І., Ліхнякевич І. Ідіолект, ідіостиль, індивідуальний стиль. Тотожне чи різне? // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2014. – № 5. – С. 226–229.

3. Ставицька Л. Про термін *ідіолект*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shron1.chtyvo.org.ua/Stiolekt.pdf>